

ԳԱՆՁԱԲԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՃՈՒՈՒԹԵԱՆՃ

Նախերգան

Բաւական տարիներէ 'ի վեր մեր հին ընտիր մատենագրաց ընթերցմանն զբաղելով, անոնց մէջէն 'ի մի հաւաքեցինք ըրողը կրկնաբան դարձուածներն՝ որոնք յիշաւի մեր լեզուին աննման առաւելութիւնը կը կազմեն :

Ուստի կողմանք այսօր 'ի լոյս ընծայել « Գանձարան հայերէն լեզուի ճոխութեանց » վերնագրով այս մեր դուզնաքեայ աշխատասիրութիւնն, որուն իբր մէկ ճաշակն ասկէ տասը տարի առաջ « Պատկեր » հանդիսին մէջ ընծայած էինք « Կրկնաբան նմանաձայնութիւնք հին հայերէնի մէջ » տիտղոսով : Ասկայն ներկայ գրութիւնն ո՛չ միայն առաջինէն շատ աւելի ընդարձակ է, այլ նաեւ առաւել ճիշդ եւ ըստ կարի կատարեալ ու ամբողջ :

Կը յուսանք ուրեմն որ ազգային բանասէրք ախորժ յօժարութեամբ կը կարդան զայն . միանգամայն իսկ հետամուտ կ'ըլլան անով արդի աշխարհաբար լեզունիս եւս քան զեւս ճոխացընելու հայացի հին դանձելով՝ փոխանակ եւրոպական նոր լեզուներէն երթալու մուրալու օտար ոճիւր ու դարձուածներ :

Հոս կը ծանուցանենք թէ ըրողը այս կրկնաբանութիւնք ամենայն ճշդութեամբ քաղուած հանուած են մեր ընտիր մատենագիրներէն՝ մի եւ նոյն ձեւով ու կերպով ինչպէս իրենք գործածած են : Ուր որ հարկ էր լուսաբանութեան համար՝ աշխարհաբար բացատրութիւնն աւելցուցինք . սեղ տեղ ալ համապատասխանող գաղիբերէն բառերը նշանակեցինք . շատ անգամ եւս Տ. գրինք . առաքելով ընթերցողն ուրիշ նմանօրինակ եւ նոյնանշան տնուանց :

Երեք մասի պիտի բաժնենք այս ծուցակը .

Ա. Կրկնաբանութիւնք անուանց, մանաւանդ գոյականաց իրենց ամականներուն հետ .

Բ. Կրկնաբանութիւնք անդէմ եւ դիմաւոր բայից իրենց արմատական բառերով .

Գ. Կրկնաբանութիւնք մակբայից՝ շողկապաց եւ միջարկութեանց : Համառօտ Յաւելուածի մը մէջ եւս պիտի գնենք մեր լեզուին ամէնէն բաղմամբնի բառերը, եւ կրկնաձեւ բարդութիւնքն իսկ :

Անշուշտ ապագայ յօրինողք հայերէն բառագրոց նկատողութեան կ'առնուն այս ընտիր ընտիր ասացուածները :

Հայապոլիս, 29 Փետրուար 1904 ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՄԻՍԺԵԱՆ

Մ Ա Ս Ն Ա.

ԿՐԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՔ ԱՆՈՒԱՆՑ,

Առանձինն ւածական գոյականի հետ

Աղատարարոյ բարք • ազնուասըր-
տութիւն. Տ. բարք •

աղատածին ծնունդք • Տ. ծնունդ •

աղգ աղգ
աղգի աղգի
աղգի տղգի աղգք
աղգք աղգք

սեասկ սեասկ.
Տ. բիւրաղգի,
գունակ •

աղգք ալաղգիք
աղգք օտարաղգիք

աղղոյ աղղոյ (բանք) •

աղն աղնուական. ազնուասոհմ ցեղ.

ահագին եւ հանրկու

ահագնակերպ կերպարանք

աղօտ աղօտն (նշոյլք) •

ամ երկեմեան • երկու տարուան.

ամբարտաւանութիւն եւ ամբար-
հաւանութիւն

ամենազէտ գիտութիւն

ամենազիւտ եւ ամենարարի

ամենաղոր եւ ամենակալ

ամենաղոր զօրութիւն • Տ. զօրու-
թիւն •

ամենաղորն ամենակալն (Աստ-
ուած) •

ամենալոյս լոյս • Տ. լոյս •

ամենակալ ամենակալող

ամենակալ եւ ամենաղոր եւ ամե-
նապարգեւ.

ամենահնար ամենազէտ

ամենաչար եւ ամենամիտ (վարդ) •

ամենապատիւ պատրանք

ամենատես տեսութիւն

ամենատես տեսութիւն

ամենատես ամէնիշխողք
ամենատէր ամենագործ

ամենատէրն ամէնաբարն

ամենեւին ամենայն • բոլոր բովան-
դակ •

ամէն ամենազան • ամեն կերպ •

ամէն ամենայն » »

ամուր ամուր (քաղաք) •

ամօքախառն խառնուած • բարե-

խառնութիւն • Տ. խառն, միա-

խառն •

ամպարիշտ պաշտօն

ամսօրեայ աւուրք լամիւս մը. Տ. ե-

ամսօրեայ մի աւուրք) րեհնօրեայ, օր.

այլակերպ եւ այլաղգի (ծառք) •

այլակերպ կերպարանք • Տ. նկարա-
կերպ, պոռնկակերպ •

այլակերպք այլանշանք

այլապիտի այլաձայն

այնչափ անչափ (զօրք) •

այնչափ եւ այնպիտի

այսչափ անչափ (ջուրք) •

այսչափ եւ այնչափ (պատրանք) •

այսչափ եւ այսքան

այսպէս եւ այնչափ եւ այսպիտի

այսքան եւ այսպիտի

այսօրեան օր • Տ. օր •

այր ոք այր, ո՛ր եւ է մարդ. Տ. մարդ •

այր տանուաէր

անամբարտաւանութիւն եւ զամբար-

տաւանութիւն

անապատ անապատաղոյն

անապատ անկոխ • Տ. անկոխ •

անապատ անմարդի
 անապատ անշէն . Տ. անշէն .
 անասնագոյն քան զամենայն անա-
 սուն
 անասնական անբանագոյն (չարու-
 թիւն) .
 անասուն եւ անխօսուն
 անասունք անբանք . Տ. անբան .
 անասունք անմիտք
 անասունք անմոռունք
 անաստուած աստուածածանօթու-
 թիւն
 անաստուած բազմաստուածութիւն
 անարգագոյն յարգանք . անարգանք .
 անարի արք . վաս մարդիկ .
 անբան անասուն . Տ. անասունք .
 անբան բան } անխելի խօսք . Տ.
 անբանագոյն բանք բանք .
 անբան եւ անմիտ անասուն
 անբանաւոր անասունք
 անբարի բարեբարութիւն
 անգէտ գիտութիւն
 անդիր գիրք . Տ. գիրք .
 աներկիւղ երկիւղածութիւն
 անդէն սպառազինութիւն
 անզօր զօրութիւն . Տ. զօրութիւն .
 անթիւ թիւք (ալիսց) .
 անժամ ժամ } Տ. ժամանակ ,
 անմամ ժամանակ } տարածամ .
 անինչ անընչաստացիչ (այր) . ան-
 փաս մարդ .
 անիրաւ իրաւունք
 անխառն անապակ (օրէնք) .
 անխորշ անդոգ (ծով) .
 անխօս անասուն
 անխօսուն անասունք
 անծայր ծայրութիւն (աստուածու-
 թեան) .
 անծայր ծայրք

անկեանք կեանք } Տ. կեանք , կեն-
 անկեաց կեանք } ցաղ .
 անկշիռ կշիռ գերակշիռ
 անկոխ անապատ . Տ. անապատ .
 անկոխ եւ անշէն
 անյրօն կրօնք . Տ. կրօնք .
 անհատ եւ անբաժին (մարմին) .
 անհատ հատք . անհատեան ըրալք .
 անհիւթ աննիւթ
 անհնար հնարք . ընելիք չգիտեալք .
 անհնարին հնարք » »
 անհոգ իւրահոգ (անձն) .
 անհպելի հպումն
 անձեռնհաս ձեռն
 անճառ ճառք (les mystères) . Տ.
 ճառք .
 անմահ մահ . յաւիտեանական մահ . Տ.
 մահ .
 անմեղք 'ի մեղս
 անմիտ միտք . Տ. միտք .
 անմտագոյն պակասամիտ (մարդիկ) .
 անշէն անապատ . Տ. անապատ .
 անշնորհաւոր շնորհք . անշնորհիւ-
 րիւն .
 անոյշ անոյշ (կերակուրք) .
 անուանակից անուն
 անուն անուանեալ
 անուն անուանի
 անուշահոտ անուշահամ
 անչափ եւ անհամար
 անպակասազիր նկարագրութիւն
 անջուր ջրհորք
 անտեսական 'ի տեսողացն
 անտրական տիք . տղայութիւն .
 անցեալ անցք . անցած դէպքեր .
 անցք անցեալք » »
 անցեալ առանցեալ (ժամանակ) .
 անքահանայապետ քահանայագոր-
 ծութիւն

տնքննական ՚ի քննողաց
անօրէն օրէնք . Տ. օրէնք .
անօրինադոյն անօրէնութիւնք
անօրինածինք եւ ստածինք
աշխատասէր երկասիրութիւն
աշխատութիւն անաշխատ
աշխարհաժողով ժողովուրդք
աշխարհականք անաշխարհիկք
աշխարհակեաց կեանք . Տ. կեանք .
աշխարհաշէն աշխարհատած
աչալուրջ լրջմտութիւն
ապատահմ' տոհմ' ցած ւազգ . Տ.
տոհմք .

ապարաստն ապարթանական(զօրք) .
առակ առակեալ
առանձնագործ գործք (մեղուի) .
առանցեալ եւ զառանցեալ (բանք) .
առաջապահ յառաջեալ
առաջիակաց կայանք . առջեւը կե-
նսլը .

առաջին առաջ (զօրաց) .
առաջնորդ առաջին
առատաբութիւն բխումն . Տ. բխումն,
յորդարութիւն .

առաւել առաւելութիւն
առաքելագէտ դիտութիւնք
առաքինի առաքինութիւն
առժամայն ժամտնակ . ներկայն .
առնակին կին . Տ. կին .

աստուածաբանական բանք . Տ. բանք .
աստուածադոյն ներգործութիւնք
աստուածադործ սքանչելագործու-
թիւնք

աստուածադօր զօրութիւն . Տ. զօ-
րութիւն .

աստուածածանօթ աստուածագործ
աստուածածնող աստուածութիւն .

Հայր Աստուած .

աստուածակայ կայանք . երկինք .
աստուածամերձ աստուածախօս

աստուածամերձ աստուածամուխ
(կեանք) .

աստուածամերձ եւ աստուածասէր
աստուածասէր բարեսէրք
աստուածասէր եւ պատուիրանասէր
աստուածասէր սիրողք
աստուածսովայեղուչ վայելչութիւն
աստուածսիրութիւն մարդասէր
արագագիր գրիչ . Տ. գրիչ .
արագաթեւ թեւք . Տ. թեւք .
արդարադատ դատաստանք
արդարախոհք եւ արդարակշիռք
արթնութիւն եւ զուարթութիւն
արթուն եւ զուարթուն
արի այր . Տ. արք .

արիական արք » »
արծաթապատ եւ ոսկիապատ
արու արք
արուեստ չարարուեստ
արք արիք . Տ. արի .
արք տեարք (Messieurs) . Տ. տէր .
արքայածին արքայ
աւաղաբոյս եւ աւաղաբեր (այգի) .
աւելի յաւելումն
աւետարանական աւետիք
աւետեցարքեր եւ կենսաբեր աւեւ-
տարան
Բազմաթիւր եւ բազմայեղանակ (բա-
րոյք) .

բազմախորտիկ եւ բազմազարդ (սե-
ղան) .

բազմածին ծնունդք . Տ. ծնունդ .
բազմածնունդ բազմութիւն
բազմակերպ բազմաբար (սնասունք) .
բազմայարդար զարդարանք
բազմայեղ յեղանակք
բազմաօդ յօդուածք . բաղադրու-
թիւնք .

բազմօտ բազմապողարք
բազմօտ եւ խոտոսեալ (ծառ) .

բաղմուծիւն բաղում յոյժ
բամբասական բանք . քանքանսնի .
բամբասառէր բանք »
բամբասաւոր բանք »
բայ բանք . փռն խօսքեր .
բան բանատու . քանաւորութիւն .
բան բարեբանական . Տ. բարեբան .
բանակք բանակեալք
բանաքաղք բանակիկիսք
բանխրուն բան
բանջար խտնաբանջար
բանք անբայք . անխնսս խօսքեր .

բանք երկայնաբանք } Տ. աստուածա-
բանական } բանական ,
բանք ծանրաբանք } ճարտարաբան ,
բանք } միաբան , ստա-
բան . բան .

բարեբան գոհաբանութիւն . Տ. բան .
բարեբարոյ բարք . Տ. բարի . բարք .
բարեգործք բարեկեցիկք
բարեզգեսք բարք . Տ. բարք .
բարեխորհ բարեգործք

բարեկամ բարի
բարեկամք եւ բարեասացք
բարեկայ բարեկիր բարեկամք
բարեկեաց շատակեաց կեանք . Տ.
կեանք .

բարեկենդանութիւն եւ բարօրու-
թիւն

բարեկշիւ կշռոյ
բարեհամբաւ բարեհշան
բարեմիտ բարեխորհ եւ բարեգործ
բարեմիտ միամտութիւն
բարեհշան բարեհամբաւ
բարեհշան նշան
բարեհշանք բարեհամբաւք բարե-
գործք

բարեշնորհ եւ բարեմիտ
բարեսէրք եւ բարեգութք եւ բա-
րեխորհք

բարեպարգեւ եւ բարեհնար
բարերար եւ բարեմիտ
բարի բարեգործ
բարի բարի . աղէկներդ .
բարի բարոյք . բարք . Տ. բարեբարոյ .
բարի եւ բարերար
բարխտեաց բարք
բարիք բարեբարք . քարեարուքիւն .
բարձրաբերձ բարձունք
բարձրաբերձ բարձրաւանդակք
բարձրաբերձ բարձրութիւն . Տ. մե-
ծաբերձ .

բարձրագոյն բարձրաւանդակք
բարձրագիտակ բարձունք
բարձրացեալ բարձունք
բարձր բարձրաւանդակ
բարձրբարձ բարձունք

բարոյք բարոյք } Տ. ազատաբարոյ .
բարեբարոյ , բարե-
բարք բարեբարք } թաքնեաց , բարի , բա-
բարք բարիք } ընտանաց , տղայա-
բար . բար .

բարոյք բարեբարութիւն
բաւիղ բաւղակածեւ . շաքիւրինքոս .
բաւիղք եւ բաւղակք »

բերանաբաց բերան
բիւրաղգի ազգք . Տ. ազգ .
բիւրաղգի եւ բիւրապատիկ (պատկ) .
բիւրակերպ բիւրագոյն (ճիւղ) .
բիւրապարտ պատժապարտ
բիւրք բիւրք (զօրք) .

բիւռն յորդաբռնիս . Տ. առատա-
բռնիս , յորդաբռնիս .

բնաբար բնութիւն
բնածին բնութիւն
բնածին ծնունդ . Տ. ծնունդ .
բոլորն բոլորակ . կոկորտութիւն .
բոյս բուսեալ
բուն բնակիչք (aborigènes) .
բուն բնակութիւն

բռնաւոր բռնութիւն
բռնաւոր եւ բռնադատ
բռնութիւն բռնադոյն
բռնութիւն բռնաւոր
Դազան գազանագոյն
գազանագոյն քան զամենայն դա-
զանս
գազանակեաց կեանք • Տ. կեանք •
գազանք ոչ գազանացեալք
գանալից չարագան
գանածեմ գանք • յաւսիկ ծեծ •
գանձակողոպուտ եւ գանձահատ
դեղ գեղեցիկ (կանանց) •
գեղազէչ գեղեցիկութիւն
գեղեցիկ . գեղ
գեղեցիկ գեղեցիկութիւն
գեղեցիկանունն անուն
գեղեցկաւեսակ տեսչութիւն
գերաստուած աստուածութիւն
գերեալ գերիք
գիշերապահ զոնապահք
գիր գրեալ
գիրք գրեալք
գիրք նանրագիրք
գոյն մթադոյն, Տ. գունեան, թոյրք,
գոյն սևագոյն » »
գոյնք գոյնք (կերպարանաց) •
գովելի եւ առաւել գովելի
գործ գործուն • դժուար ուշիւս-
տանք •
գործ մաղագործ Տ. առանձնապործ •
գործ շղթայապործ »
գործ շուշանագործ »
գործ վանդակապործ »
գործական գործի
գործատէր ջանատէր
գործավարք եւ գործակալք
գործեալ՝ գործեցեալ գործք

դործոյք եւ չգործոյք • ընկրու եւ չը-
նկրու քանեւ •
գունակ գունակ • Տ. ազգի •
գունդ գունդ • քաղնարիւ •
գունեան գոյն • Տ. գոյն •
գրաւորական գիրք • Տ. գիրք •
գրեալ գիրք » »
գրգեալ գրգանք
գրիչ արագագիրք
գրիչք երագագիրք
գրիչք երագագիրք սեմագիրք
Դաւարարար եւ կենդանարար (ջուր) •
դասք դասք (կուսանաց)
դասաւոր անդամ
դասաւորք արդարադասք
դասաւորք դասաւարտեալք
դէս ճարտարադէս
դէտք քաջադէտք
դժուար եւ դժնդակ • անհասկնի •
դիմաւալ դիակունք
դիւցապաշտ քարապաշտութիւնք • Տ.
քարապաշտ •
դրոշմաճառ դրոշմ (le caractéristique).
Եղծ գեղծ • աշուած •
երագագիր գրիչք • Տ. գրիչ •
երագամագ ծագումն (լուսոյ) • Տ. յան-
կարծածագ •
երպողութիւն երագափոփոխ
երամ երամ • խռնք խռնք •
երանիկ երջանիկ • շատ երջանիկ •
երանիկք եւ երջանիկ » »
երեսնօրեայ աւուրք • արիւս զն • Տ.
ամսօրեայ, օր • (Շար.)